

Пише:
Небојша
Јанковић

Ванкувер, септембар 2009.

ЉУДСКА ПРАВА И МОРАЛ

Вера у универзалност људских права у понечему је слична вери у Бога, она је, да се тако изразим – **вера упркос**. Као што верник види бојну промисао у свему око себе и поред тога што у свету нема овоземаљске правде, тако ће и искрени борац за људска права наставити да верује у своју мисију чак и онда када се осети превареним и изманипулисаним схвативши да та права пречесто крше управо они који их највише пропагирају.

Борба за универзално поштовање људских права, бар онако како је ја видим, дубоко је лични и морални чин. Она је израз спознаје о којој је писао знаменити књижевник са овог континента тврдећи да кад било коме и било где у свету “звон звони”, оно у ствари звони свима нама. И да зато, по могућности превентивно, треба из све снаге звонити на узбуну.

Подразумева се да вам је за тако нешто, нарочито ако звоните због онога што се дешава у вашој средини понекад потребна лична храброст, али, можда још више од храбрости важно је одсуство било каквог предумишљаја и потенцијалног користољубља.

За оно што чините из сопственог уверења не треба да очекујете никакву “споменицу”, кад “ваши дођу на власт”, а они који су вас пљували ионако вам никад јавно неће рећи да сте били у праву. Једина сатисфакција може вам бити у томе да сте у одсудном тренутку били на правој страни, на страни људске јединке бачене у оркестрирани хаос у име интереса државе, нације или било ког другог ентитета чија наводна колективна тежина и значај “оправдава” репресију према појединцу. У сваком случају не смеће ћутати ако вас макар и део јавности сматра за интелектуалну елиту и савест друштва.

Неман пред вратима

Прошло је више од месец дана од једне изјаве од које се сваком аутентичном борцу за људска права морала дићи коса на глави. Кандидат за новог хрватског председника у име владајућег ХДЗ-а, Андрија Хебранг, изјавио је да су се његов отац, партизански командант и блиски Титов сарадник, и ратни злочинац Макс Лубурић у основи борили за исту ствар – за независну хрватску државу! Намерно не кажем: А шта ако је то истина – јер би ме то вратило у муљ историјског дискурса у коме боље пливају Смиља Аврамов и Василије Крстић, већ, пошто је тема овог текста претпостављена универзалност људских права, не могу да се не запитам како је могуће да на ову изјаву није реаговао нико из такозваног “невладиног сектора” у Србији.

Неко ће рећи да је у Београду на власти демократска гарнитура коју Европа у последње време изузетно цени управо због промоције људских и мањинских права и да је то пре свега обавеза власти. Дипломатија је

међутим ствар интереса и компромиса. Србија и Хрватска су суседи који заједно теже чланству у Европској Унији, предстоје сусрети две земље на највишем нивоу и српска дипломатија о таквим ексцесним појавама ћути. Исто као што ћути о репресији и кршењу људских права у Ирану или на Тибету због значаја односа са Исламском Конференцијом или Кином. Или као што одбија да јавно каже да је сецесија Косова и Абхазије и Осетије једно те исто мада то ових дана признаје и сам Владимир Путин тврдећи да је и за један и за други случај сецесије било **валидних** разлога.

Држава, дакле, не мора да реагује на сваку изјаву дату у оквиру кампање за председничке изборе у Хрватској, али ми је несхватљиво да на јавну рехабилитацију усташког злочинца и једног од креатора фабрике смрти у Јасеновцу не реагују, рецимо, једна Латинка Перовић, Миљенко Дерета, један Филип Давид или мој школски друг са завидним резимеом доследног борца за људска права, професор на катедри за скандинавске језике у Београду, Љубиша Рајић, чији је отац своје ратне године провео као заточеник нацистичког логора у Норвешкој. А реагује, није важно из којих разлога, актуелни хрватски Председник Стјепан Месић!

За оне који хоће да виде, неман је очигледно пред вратима – како је својевремено певао загребачки рокер Џони Штулић, а демократска, грађанска Србија, ћути. Зашто?

Страх од лошег друштва

Једно од могућих објашњења које свакако није и оправдање је страх од лошег друштва. На сва досадашња кршења етничких права Срба и евидентне појаве рехабилитације Усташког покрета досад су, што је сасвим разумљиво, најоштрије реаговале организације Срба-избеглица из Хрватске. Њима би се, скоро увек, придруживале и неке странке и појединци из сопствених полит-профитерских мотиве. Било је и има међу њима и поборника границе Карлобаг-Карловац-Огулин-Вировитица, има и учесника сулуде балван-револуције, има и

оних који су поздрављали “ослободилачке” тенкове на путу за Вуковар и Дубровник, али зар то може да буде разлог да се на покушај политичке рехабилитације Макса Лубурића не реагује са платформе која је најмање спорна – са позиције антифашизма и одбране појединачних и колективних људских права.

Други разлог могао би да буде у томе што су, наводно, невладине организације тако конципиране (и финансиране) да буду такозвани watchdog (пас чувар) људских права у оквиру државе у којој делују. Но то би, уколико би било тачно, апсолутно противуречило концепту универзалности људских права, а давало би и аргументе онима који тврде да су невладине организације заправо плаћеничке агентуре страних интереса у сопственој земљи.

Али, чак да је и тако, то апсолутно не умањује личну одговорност сваког ко себе сматра поборником универзалности људских права и слобода, па био он члан Amnesty International, Хелсиншког одбора за људска права, или не.

Плодови мржње

Тврђа да се ради искључиво о једној неодговорној изјави у жару предизборне кампање такође не стоји имајући у виду положај на коме се Андрија Хебранг налази, а поготово онај на коме се може наћи уколико буде изабран за новог шефа хрватске државе. Много више од ове изјаве узете појединачно забрињава континуитет у говору мржње (према Србима) који је у Хрватској евидентан од Фрање Туђмана до Андрије Хебранга, који траје већ скоро две деценије и који потпуно негира имиџ некаквог “реформисаног” ХДЗ-а у који су многи у Србији поверовали.

Тај континуитет довео је до ретроградног феномена незабележеног у било којој од европских држава насталих после пада комунизма почетком деведесетих: Хрватска је једина од тих земаља у којој су владајуће структуре природни ентузијазам и љубав према новоствореној држави наро-

ду увек сервисирале у пакету у коме се налазила и “мржња према агресору”. При томе се агресором сматра цео српски народ који је живео и Хрватској и који је етничким чишћењем незапамћеним у послератној Европи током Бљеска & Олује сведен на неколико занемарљивих процената.

Неки ће, наравно, рећи да све треба препустити времену и историји и лично бих волео да је тако. Проблем је међутим у томе што нео-ушашка реторика у коју спада и Хебрангова рехабилитација Макса Лубурића своје горке плодове даје и дан-данас. У то су се могли уверити и малобројни српски туристи који су свој годишњи одмор провели у Далмацији (изузев Истре) све се осврћући да ли ће им неко од локалних “патриота” док испијају експресу у кафићу бејзбол палицом разбити шофершајбну. Или они родитељи који су идући на плажу својој деци скретали пажњу на галебове да на фасадама кућа у “малом мисту” не би видели један од оних графита на којима се помињу Срби и врбе.

Катарза и право на истину

Један од разлога за ћутање српске грађанске елите када је реч о кршењу људских права у Хрватској могло би да буде осећање кривице због улоге Милошевићевог режима током грађанског рата. Ако је пре десет година за тако нешто и могао постојати разлог (мада сви разлози бледе пред Бљеском и Олујом), онда он данас свакако не постоји. Београд је у међувремену Хагу испоручио више од 40-орице оптужених за ратне злочине, а број оних који те индивидуе у Србији и даље сматра “јунацима” занемарљив је у односу на руљу која се окупља на Томпсоновим концертима.

Најновија испитивања јавног мњења која се односе на будуће чланство у Европској Унији јасно показују разлике које су директна последица односа према сукобима с почетка деведесетих. Док у Србији преко 65 % испитаника подржава европске интеграције у Хрватској тај број једва да прелази 35 процената. Разлог за евроскептицизам нису транзиционе тешкоће које у Хрватској не могу бити веће него у Србији, већ управо инсистирање европских институција на повратку прогнаних Срба, повраћају узурпиране имовине и јасном дистанцирању хрватске државе од злочина почињених за време Домовинског Рата. И ратних злочинаца које већина хрватског народа и данас назива “херојима”.

Прошавши кроз пост-Милошевићевску катарзу, Србија и њена демократска власт имају и право и обавезу да покрену питање кршења људских права у суседној Хрватској и немам ништа против уколико то раде дискретно и дипломатски.

Што се мене лично тиче, а полазећи од сопствених уверења и осећања морала, одлучио сам ипак да свој став изнесем јавно, на страницама “Кишобрана”. И поред тога што ми се бљује кад помислим ко ме све у овом чину може подржати.

Концерт Браће Теофиловић у Ванкуверу
18. септембар 2009. у 20 часова

Амфитеатар цркве Св. Архангела Михаила
7837 Canada Way, Burnaby

Улазнице: \$20 За информације и резервацију карата позовите:
Наташу Марјановић, 604-779-2019 или Јовану Ивановић, 604-897-2260